



ΑΡΧΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ
ΕΞΑΡΤΗΣΕΩΝ ΚΥΠΡΟΥ

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΧΡΗΣΗΣ ΕΞΑΡΤΗΣΙΟΓΟΝΩΝ ΟΥΣΙΩΝ

I. Εισαγωγή

Τι είναι η αξιολόγηση;

Αξιολόγηση μιας παρέμβασης, ενός βραχυπρόθεσμου ή μακροπρόθεσμου προγράμματος σημαίνει τη συστηματική συλλογή, ανάλυση και ερμηνεία πληροφοριών σχετικά με τη λειτουργία και τις πιθανές επιδράσεις της εν λόγω παρέμβασης.

Οι πληροφορίες που συλλέγονται, χρησιμοποιούνται προκειμένου να ληφθούν αποφάσεις όσον αφορά τον τρόπο βελτίωσης μιας παρέμβασης και το ενδεχόμενο της επέκτασης ή της διακοπής της. Συνοψίζοντας, με την αξιολόγηση πρέπει να δοθεί απάντηση στα ακόλουθα ερωτήματα:

- Ποια είναι η φύση και η έκταση του προβλήματος/ φαινομένου;
- Ποιες παρεμβάσεις μπορούν να επηρεάσουν το πρόβλημα;
- Ποια είναι η ομάδα στόχος της προληπτικής παρέμβασης;
- Φθάνει η παρέμβαση πραγματικά μέχρι την ομάδα στόχο;
- Εφαρμόζεται η παρέμβαση σύμφωνα με τον τρόπο που έχει σχεδιασθεί;
- Είναι αποτελεσματική η παρέμβαση;

Η απάντηση των ερωτημάτων αυτών είναι απαραίτητη προκειμένου να γίνει μια διάκριση των αποτελεσματικών προληπτικών παρεμβάσεων από τις αναποτελεσματικές και μη αποδοτικές. Αυτό δεν είναι μόνο σημαντικό για την καλύτερη κατανόηση των προληπτικών παρεμβάσεων και τη βελτίωση της ποιότητας αυτών, αλλά μπορεί επίσης να αποτελέσει τη βάση επί της οποίας οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής θα μπορούν να αποφασίζουν ποια προγράμματα επιθυμούν να υποστηρίξουν.

II. Τύποι αξιολογήσεων

1. Αξιολόγηση του σχεδιασμού ενός προγράμματος

Η αξιολόγηση του σχεδιασμού ενός προγράμματος αφορά το στάδιο κατά το οποίο μία προληπτική παρέμβαση προγραμματίζεται και σχεδιάζεται. Πρόκειται για τη φάση κατά την οποία γίνεται επιλογή των στόχων και των μεθόδων και η αξιολόγηση της φάσης αυτής απεικονίζει τη διαδικασία για τον προσδιορισμό του προβλήματος και της τελικής ομάδας στόχου. Στη φάση αυτή συμπεριλαμβάνεται και η εκτίμηση των αναγκών για την εφαρμογή μιας προληπτικής παρέμβασης και η αξιολόγηση των διαθέσιμων μέσων.

1.1 Το φαινόμενο

Στη φάση σχεδιασμού αρχικά περιγράφεται η φύση, η έκταση και ο εντοπισμός του φαινομένου στο οποίο απευθύνεται η προληπτική παρέμβαση. Το φαινόμενο αυτό θα πρέπει να ορίζεται πάντοτε ως \Rightarrow συμπεριφορά ως προς τη χρήση ουσιών η οποία θα πρέπει να προληφθεί ή να τροποποιηθεί μέσω της προληπτικής παρέμβασης που έχει σχεδιασθεί. Επίσης, θα πρέπει να περιγράφονται τα χαρακτηριστικά των ατόμων που επηρεάζονται από το φαινόμενο αυτό.

Θα πρέπει να απαντηθούν τα παρακάτω ερωτήματα, για κάθε ένα από τα οποία θα πρέπει να αναφέρεται η πηγή και η ποιότητα τους.

- Ποιο είναι το φαινόμενο που θέλουμε να αποτρέψουμε ή να τροποποιήσουμε με τη σχεδιαζόμενη προληπτική παρέμβαση;
- Ποια είναι τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά των ατόμων που επηρεάζονται από το φαινόμενο αυτό σε σύγκριση με τα άτομα που δεν επηρεάζονται από αυτό;
- Πού εμφανίζεται το φαινόμενο αυτό, και πού δεν εμφανίζεται;
- Από πότε είναι γνωστό το φαινόμενο αυτό; Έχουν υπάρξει αλλαγές με την πάροδο του χρόνου όσον αφορά την έκταση, τις επιπτώσεις και τη σημασία του;



ΑΡΧΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ
ΕΞΑΡΤΗΣΕΩΝ ΚΥΠΡΟΥ

1.2 Το θεωρητικό υπόβαθρο

Μόλις προσδιοριστεί το φαινόμενο, θα πρέπει να γίνει περιγραφή της θεωρίας στην οποία στηρίζονται οι απόψεις όσον αφορά στα αίτια, την τροποποίηση και τον έλεγχο αυτού. Κατ' αυτό τον τρόπο, θα πρέπει να καθίσταται σαφές για ποιο λόγο επιλέγηκαν οι συγκεκριμένοι στόχοι και μέθοδοι για την εκάστοτε προληπτική παρέμβαση.

1.3 Η αναγκαιότητα της προληπτικής παρέμβασης

Στο σημείο αυτό πρέπει να εξακριβωθεί αν η έκταση του φαινομένου καθιστά απαραίτητη την εφαρμογή προληπτικής παρέμβασης. Η ανάλυση αυτή της ανάγκης εφαρμογής μιας συγκεκριμένης προληπτικής παρέμβασης πρέπει να συμπεριλαμβάνει τον υπολογισμό του αριθμού των ατόμων που επηρεάζονται από το φαινόμενο, να υποστηρίζει την εφαρμογή μιας συγκεκριμένης προληπτικής παρέμβασης έναντι άλλων και να περιγράφει πώς και κατά πόσο μπορεί να συνδυαστεί με άλλες προληπτικές παρεμβάσεις.

1.4 Η ομάδα στόχος

Στη συνέχεια θα πρέπει να προσδιοριστεί η ομάδα στην οποία απευθύνεται η συγκεκριμένη προληπτική παρέμβαση (ομάδα στόχος). Μπορούν να διακριθούν δύο ομάδες στόχοι: μία τελική ομάδα στόχος, η οποία διατρέχει τον μεγαλύτερο κίνδυνο όσον αφορά στο φαινόμενο της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών και μία ενδιάμεση ομάδα στόχος, όπως οι γονείς, οι δάσκαλοι και το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Σε περίπτωση που η προληπτική παρέμβαση απευθύνεται σε μία ενδιάμεση ομάδα στόχο, το σύνολο αυτό θα πρέπει να περιγράφει ως η ομάδα στόχος και, εάν υπάρχουν περισσότερες από μία, αυτές θα πρέπει να περιγράφονται ξεχωριστά. Θα πρέπει επίσης να αναφέρεται με ποιο τρόπο θα προσεγγισθεί η ομάδα στόχος και πώς θα παρακινηθεί για να συμμετέχει στην προληπτική παρέμβαση.

1.5 Οι στόχοι των προληπτικών παρεμβάσεων

Πρέπει να είναι σαφείς όσον αφορά τους στόχους των προληπτικών παρεμβάσεων, ορίζοντας τόσο τις αναμενόμενες επιδράσεις όσον αφορά στη χρήση εξαρτησιογόνων



ΑΡΧΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ
ΕΞΑΡΤΗΣΕΩΝ ΚΥΠΡΟΥ

ουσιών όσο και τις ενδιάμεσες μεταβλητές. Επίσης, θα πρέπει να περιγράψετε τις προσδοκίες σας όσον αφορά στα αποτελέσματα της προληπτικής παρέμβασης για οποιαδήποτε ενδιάμεση ομάδα στόχο.

Τα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι τα ακόλουθα:

- Με ποιο τρόπο θα επηρεάσει η προληπτική παρέμβαση τη συμπεριφορά ως προς τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών της τελικής ομάδας στόχου;
- Με ποιο τρόπο θα επηρεάσει η προληπτική παρέμβαση τις ενδιάμεσες μεταβλητές οι οποίες σχετίζονται άμεσα με τη συμπεριφορά ως προς τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών της τελικής ομάδας στόχου; (γνώσεις σχετικά με τη χρήση ουσιών, στάση ως προς τις εξαρτησιογόνες ουσίες, πρόθεση χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών, ⇒ κοινωνικά πρότυπα);
- Ποιοι στόχοι έχουν ληφθεί υπόψη όσον αφορά άλλες ενδιάμεσες μεταβλητές; (π.χ. κοινωνικές δεξιότητες, παράγοντες επικινδυνότητας, προστατευτικοί παράγοντες, προβληματική συμπεριφορά, δομικές αλλαγές, αλλαγές στον τρόπο ζωής και τις πολιτισμικές συνήθειες)
- Ποια είναι η σχέση μεταξύ αυτών των ενδιάμεσων μεταβλητών και της συμπεριφοράς χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών;
- Ποιοι είναι οι στόχοι όσον αφορά στην ενδιάμεση ομάδα στόχο; Πώς συνδέονται μεταξύ τους οι στόχοι που αφορούν την ενδιάμεση ομάδα στόχο και αυτοί που αναφέρονται στην τελική ομάδα στόχο;

1.6 Μέθοδοι

Στο σημείο αυτό πρέπει να γίνει περιγραφή των μεθόδων και των στρατηγικών που θα εφαρμοστούν για την υλοποίηση των στόχων της παρέμβασης. Πρέπει να αναφέρετε τα εμπειρικά δεδομένα που αφορούν τις στρατηγικές αυτές καθώς και το χρονοδιάγραμμα και την προβλεπόμενη συνολική διάρκεια της προληπτικής παρέμβασης.

1.7 Πόροι

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να εξεταστούν οι διαθέσιμοι πόροι. Σε αυτούς



ΑΡΧΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ
ΕΞΑΡΤΗΣΕΩΝ ΚΥΠΡΟΥ

περιλαμβάνεται ο αριθμός του προσωπικού που θα εφαρμόσει την παρέμβαση και τα προσόντα τους, ο χρόνος του προσωπικού, ενώ θα πρέπει να καταγραφούν τα οποιαδήποτε εμπόδια που αφορούν τη διαθεσιμότητα πόρων, τα οποία ενδέχεται να επηρεάσουν την εφαρμογή ή την αξιολόγηση μίας προληπτικής παρέμβασης.

2. Αξιολόγηση της διαδικασίας

Η αξιολόγηση της διαδικασίας καλύπτει την εφαρμογή αυτής καθώς και τις αντιδράσεις των συμμετεχόντων. Περιγράφει πως και κατά πόσον εφαρμόστηκε μια προληπτική παρέμβαση, εάν ο σχεδιασμός της ήταν επιτυχημένος και αν προσεγγίσθηκε η ομάδα που είχε προσδιοριστεί ως στόχος. Η αξιολόγηση αναφέρεται επίσης στην "ποιότητα" της προληπτικής παρέμβασης. Δεδομένου ότι με την αξιολόγηση της διαδικασίας συγκεντρώνονται όλες οι πληροφορίες που αφορούν την επιτυχία ή την αποτυχία της, οι γνώσεις αυτές μπορούν να αξιοποιηθούν για τη βελτίωση της προληπτικής παρέμβασης.

2.1 Προγραμματισμός της αξιολόγησης της διαδικασίας

Κατά τον προγραμματισμό της αξιολόγησης της διαδικασίας πρέπει να ληφθούν αποφάσεις σχετικά με την επιλογή των μεταβλητών και των δεικτών που θα μετρηθούν. Συνεπώς, απαντώντας στις ερωτήσεις που παρατίθενται στη συνέχεια, θα πρέπει να αναφέρεται τι μετρήθηκε, με ποιο τρόπο και πότε.

- Ποιες μεταβλητές και ποιοι δείκτες μπορούν να προσφέρουν χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο που υλοποιήθηκε η προληπτική παρέμβαση; Ποιο είδος πληροφοριών (ποιοτικές ή ποσοτικές) θα χρησιμοποιηθούν για την αξιολόγηση της διαδικασίας; Ποιες μέθοδοι και ποια μέσα ("εργαλεία") πρόκειται να χρησιμοποιηθούν; (π.χ. συνεντεύξεις, ερωτηματολόγια, εργαλεία παρατήρησης κλπ.);
- Πού, πότε και πόσο συχνά θα συλλέγονται δεδομένα για την πορεία της προληπτικής παρέμβασης;
- Ποιος θα παρέχει τις πληροφορίες που είναι απαραίτητες για την αξιολόγηση της διαδικασίας;
- Με ποιο τρόπο θα γίνει η ανάλυση των δεδομένων;

2.2 Εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης

Πρόκειται κατά πάσα πιθανότητα για το σημαντικότερο στάδιο της εξέλιξης μιας προληπτικής παρέμβασης. Η περιγραφή της εφαρμογής και της εξέλιξης μιας προληπτικής παρέμβασης θα πρέπει να καλύπτει όλες τις ενέργειες που έχουν γίνει πραγματικά. Κατ' αυτό τον τρόπο θα μπορεί να κριθεί κατά πόσον η προληπτική παρέμβαση εφαρμόστηκε σύμφωνα με τον αρχικό σχεδιασμό.

Τα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι τα ακόλουθα:

- Ποιες στρατηγικές, στοιχεία και μέθοδοι χρησιμοποιήθηκαν; Συγκρίνετε τις απαντήσεις σας με το αρχικό σχέδιο στο επιμέρους σημείο 1.6.
- Ποιες πηγές δεδομένων και ποια μέσα χρησιμοποιήθηκαν για να μετρηθεί η εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης; Συγκρίνετε τις απαντήσεις με το αρχικό σχέδιο στο επιμέρους σημείο 2.1.
- Ποιοι πόροι χρησιμοποιήθηκαν; Συγκρίνετε τις απαντήσεις σας με το αρχικό σχέδιο στο επιμέρους σημείο 1.7.

2.3 Επιστροφή στην ομάδα στόχο

Θα πρέπει εδώ να διαπιστωθεί κατά πόσο η προληπτική παρέμβαση άγγιξε την ομάδα στόχο. Πρέπει να αναφέρονται στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των συμμετεχόντων, την ηλικία και το φύλο τους, τη μόρφωση καθώς και άλλες σχετικές μεταβλητές. Όπως και προηγουμένως, θα πρέπει να συγκριθούν οι απαντήσεις με τα αρχικά σχέδια που είχαν καταρτιστεί και στην προκειμένη περίπτωση όσον αφορά την ομάδα στόχο όπως περιγράφεται στο επιμέρους σημείο 1.4.

2.4 Έκθεση

Στη συνέχεια θα πρέπει να εξεταστεί σε ποιο βαθμό κατόρθωσε η προληπτική παρέμβαση να προσεγγίσει την ομάδα στόχο.

Τα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι τα ακόλουθα:



ΑΡΧΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ
ΕΞΑΡΤΗΣΕΩΝ ΚΥΠΡΟΥ

- Πώς μετρήθηκε ο βαθμός προσέγγισης της παρέμβασης στην ομάδα στόχο; Ποιες πηγές δεδομένων, εργαλεία ή δείκτες χρησιμοποιήθηκαν στην πράξη;
- Πόσο διήρκεσε πραγματικά η προληπτική παρέμβαση και πόσες προληπτικές δράσεις έγιναν; Συγκρίνετε τις απαντήσεις με το αρχικό σχέδιο στο επιμέρους σημείο 1.6.
- Σε ποιο βαθμό έκτασης προσεγγίστηκε πραγματικά η ομάδα στόχος; Συγκρίνετε τις απαντήσεις με το αρχικό σχέδιο στο επιμέρους σημείο 1.4.

2.5 Η ποιότητα της προληπτικής παρέμβασης

Θα πρέπει να απαντηθούν τα ερωτήματα που παρατίθενται στη συνέχεια και να συγκριθούν οι απαντήσεις με τις αρχικές όσον αφορά στην αξιολόγηση της διαδικασίας όπως περιγράφεται στο επιμέρους σημείο 2.1.

- Από πού προέρχονται οι πληροφορίες σχετικά με την ποιότητα της προληπτικής παρέμβασης;
- Ποιοι δείκτες και ποια εργαλεία χρησιμοποιήθηκαν για την αξιολόγηση της ποιότητας της προληπτικής παρέμβασης;
- Ποια είναι τα αποτελέσματα των μετρήσεων της ποιότητας;

2.6 Συζήτηση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης της διαδικασίας

Τα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι τα ακόλουθα:

- Εάν συγκριθεί ο σχεδιασμός της προληπτικής παρέμβασης με τον τρόπο εφαρμογής της και την αξιολόγηση που έγινε, πώς κρίνεται η σχέση αυτή; Υπάρχουν διαφορές και, εάν ναι, σε ποιους λόγους μπορεί να οφείλονται;
- Ποιες είναι οι επιπτώσεις αυτών των διαφορών στην προληπτική παρέμβαση;
- Ποια είναι τα πλεονεκτήματα και ποιες οι αδυναμίες της μεθόδου με την οποία εφαρμόστηκε η προληπτική παρέμβαση;
- Υπάρχουν προτάσεις σχετικά με τη μελλοντική εφαρμογή παρόμοιων προληπτικών παρεμβάσεων;
- Υπάρχουν προτάσεις σχετικά με τις μελλοντικές αξιολογήσεις της διαδικασίας παρόμοιων προληπτικών παρεμβάσεων;



ΑΡΧΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ
ΕΞΑΡΤΗΣΕΩΝ ΚΥΠΡΟΥ

3. Αξιολόγηση του αποτελέσματος

Η αξιολόγηση του αποτελέσματος μελετά τις επιπτώσεις της προληπτικής παρέμβασης. Εξετάζει κατά πόσον η προληπτική παρέμβαση πέτυχε πραγματικά τους επιδιωκόμενους στόχους, και, κατά συνέπεια, μπορεί να βοηθήσει στο να εξαχθεί συμπέρασμα κατά πόσο μια συγκεκριμένη προληπτική παρέμβαση αξίζει να συνεχιστεί, να προσαρμοστεί ή να εγκαταλειφθεί.

3.1 Σχεδιασμός της αξιολόγησης του αποτελέσματος

Ο σχεδιασμός οποιασδήποτε αξιολόγησης αποτελέσματος πρέπει οπωσδήποτε να γίνει πριν από την έναρξη της προληπτικής παρέμβασης, επειδή οι αποφάσεις που λαμβάνονται στο στάδιο αυτό μπορεί να επηρεάσουν το χρονοδιάγραμμα της προληπτικής παρέμβασης και τη συλλογή δεδομένων.

Με στόχο να διασφαλιστεί η αποδοτική αξιολόγηση του αποτελέσματος, πρέπει να απαντηθούν τα ακόλουθα ερωτήματα:

- Ποιοι δείκτες θα χρησιμοποιηθούν για τα αποτελέσματα και με ποιο τρόπο θα μετρηθούν;
- Η συλλογή πληροφοριών που θα χρησιμοποιηθούν για την αξιολόγηση του αποτελέσματος θα γίνει ακολουθώντας ποιοτική ή ποσοτική προσέγγιση;
- Ποιοι δείκτες και ποια εργαλεία θα χρησιμοποιηθούν για τη συλλογή πληροφοριών; (Π.χ. δείκτες και εργαλεία για μέτρηση της συμπεριφοράς ως προς τη χρήση ουσιών της τελικής ομάδας στόχου/ δείκτες και εργαλεία για μέτρηση των ενδιάμεσων μεταβλητών που σχετίζονται με συμπεριφορά ως προς τη χρήση ουσιών της τελικής ομάδας στόχου/ δείκτες και εργαλεία για μέτρηση άλλων ενδιάμεσων μεταβλητών για την τελική ομάδα στόχο/ δείκτες και εργαλεία για μέτρηση των στόχων όσον αφορά την ενδιάμεση ομάδα στόχο).
- Τι στοιχεία υπάρχουν για την ποιότητα των εργαλείων (αντικειμενικότητα, αξιοπιστία, εγκυρότητα);
- Θα εξεταστεί η καταλληλότητα των εργαλείων;



ΑΡΧΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ
ΕΞΑΡΤΗΣΕΩΝ ΚΥΠΡΟΥ

- Από ποιον, πότε και πόσο συχνά θα γίνεται η συλλογή πληροφοριών για τα αποτελέσματα της παρέμβασης;
- Με ποιο τρόπο θα γίνει η ανάλυση των πληροφοριών που θα συγκεντρωθούν και ποιες οι στατιστικές μέθοδοι για τη μέτρηση της ποιότητας των δεδομένων και του σχεδιασμού;

3.2 Η αξιολόγηση του αποτελέσματος

Έχοντας ήδη το σχέδιο αυτό, θα πρέπει να παρουσιαστεί η πραγματική αξιολόγηση του αποτελέσματος με επισήμανση στις αλλαγές ή τις προσαρμογές όχι μόνο του δείγματος, αλλά επίσης του σχεδιασμού και της χρήσης των εργαλείων. Θα πρέπει επίσης να γίνει διάκριση μεταξύ μη αναμενόμενων και αναμενόμενων αλλαγών.

Απαντώντας στα πιο κάτω ερωτήματα θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το προηγούμενο επιμέρους σημείο.

- Με ποιο τρόπο έγινε ο σχεδιασμός της αξιολόγησης του αποτελέσματος.
- Ποια εργαλεία χρησιμοποιήθηκαν;
- Πώς έγινε η συλλογή των δεδομένων και από ποιόν, πότε και υπό ποιες συνθήκες;
- Πώς έγινε η επεξεργασία των δεδομένων και ποιες στατιστικές αναλύσεις πραγματοποιήθηκαν;

3.3 Το δείγμα

Στο σημείο αυτό πρέπει να παρατεθούν πληροφορίες σχετικά με το δείγμα το οποίο χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή των δεδομένων για την αξιολόγηση του αποτελέσματος. Σε περίπτωση που το δείγμα αντιστοιχεί σε όλους όσους προσεγγίστηκαν με την προληπτική παρέμβαση, ή ακόμη και στην ομάδα στόχο, το μόνο που χρειάζεται είναι αναφορά στην περιγραφή για τα επιμέρους σημεία 1.4 και 2.3. Στην αντίθετη περίπτωση, πρέπει να γίνει περιγραφή των χαρακτηριστικών του δείγματος με λεπτομέρειες που αφορούν τη μέθοδο συγκρότησής του και το μέγεθος των διαρροών.

Τα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι τα ακόλουθα:



ΑΡΧΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ
ΕΞΑΡΤΗΣΕΩΝ ΚΥΠΡΟΥ

- Πώς έγινε η επιλογή του δείγματος;
- Ποια ήταν τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, το μέγεθος του, κλπ.;
- Ποια είναι η σχέση μεταξύ αυτών των χαρακτηριστικών με τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά της συνολικής ομάδας στόχου; Είναι αντιπροσωπευτικό το δείγμα; Υπήρχε η δυνατότητα να διαπιστωθεί αν κάποια άτομα αποχώρησαν πριν από την ολοκλήρωση της προληπτικής παρέμβασης; Εάν ναι, ποια ήταν τα χαρακτηριστικά τους;

3.4 Τα αποτελέσματα

Στο τελικό στάδιο της αξιολόγησης του αποτελέσματος πρέπει να εξεταστούν τα αποτελέσματα της προληπτικής παρέμβασης. Τα στοιχεία αυτά μπορούν να ταξινομηθούν, να αναλυθούν σύμφωνα με περίπλοκες στατιστικές μεθόδους ή να συμπεριληφθούν σε μία απλή γραπτή έκθεση απολογισμού.

Τα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι τα ακόλουθα:

- Πώς επηρέασε η προληπτική παρέμβαση τη συμπεριφορά της τελικής ομάδας στόχου ως προς τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών;
- Με ποιο τρόπο επηρέασε η προληπτική παρέμβαση ενδιάμεσες μεταβλητές που σχετίζονται με τη συμπεριφορά ως προς τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών της τελικής ομάδας στόχου;
- Με ποιο τρόπο επηρέασε η προληπτική παρέμβαση άλλες ενδιάμεσες μεταβλητές όσον αφορά την τελική ομάδα στόχο;
- Με ποιο τρόπο επηρέασε η προληπτική παρέμβαση διάφορους στόχους στην ενδιάμεση ομάδα στόχο;
- Υπάρχουν υποομάδες που επηρεάζονται από την προληπτική παρέμβαση με διαφορετικό τρόπο; (άνδρες/γυναίκες, ηλικιακές ομάδες, διαφορετικές ομάδες κινδύνου, κλπ.)

3.5 Συζήτηση των ευρημάτων της αξιολόγησης του αποτελέσματος

Τέλος, θα πρέπει να γίνει ανάλυση και ερμηνεία των ευρημάτων που προέκυψαν από την αξιολόγηση του αποτελέσματος



ΑΡΧΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ
ΕΞΑΡΤΗΣΕΩΝ ΚΥΠΡΟΥ

Τα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι τα ακόλουθα:

- Απέφερε η προληπτική παρέμβαση τα αναμενόμενα αποτελέσματα; Υπάρχουν τυχόν διαφορές μεταξύ των προσδοκιών και των αποτελεσμάτων εξετάζοντας τις πιθανές αιτίες και τις επιπτώσεις τους στη μελέτη;
- Ποια είναι τα περισσότερο πρόσφορα και σημαντικά αποτελέσματα;
- Πως μπορεί να τεκμηριωθεί ότι η προληπτική παρέμβαση ήταν η αιτία των αποτελεσμάτων αυτών; Μήπως υπάρχουν εναλλακτικές εξηγήσεις για την εμφάνιση τους;
- Πώς ερμηνεύεται η εμφάνιση τυχόν αρνητικών αποτελεσμάτων;

4. Παραδείγματα κοινών ερευνητικών τρόπων αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των προληπτικών παρεμβάσεων

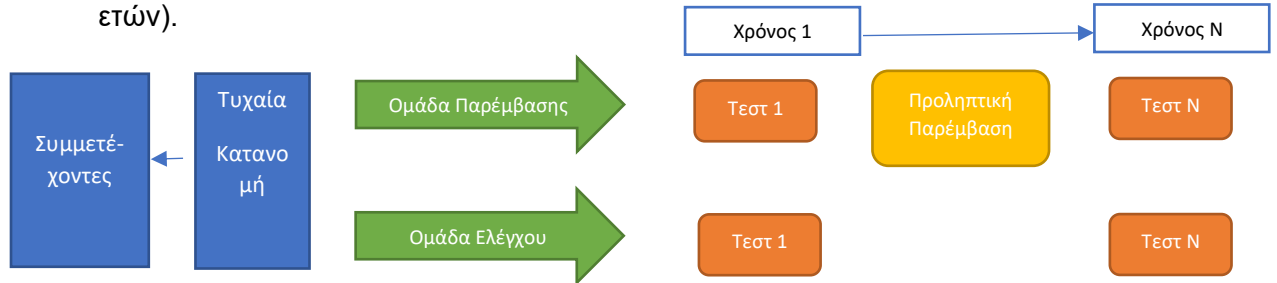
Υπάρχουν κάποιοι ερευνητικοί σχεδιασμοί που χρησιμοποιούνται συχνά για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των προληπτικών παρεμβάσεων, ο καθένας με τα δικά του πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα.

4.1 Randomised Control Trial (RCT)

Θεωρείται ο κλασικός και από τους πιο αυστηρούς ερευνητικούς σχεδιασμούς για την αξιολόγηση παρεμβάσεων και συχνά χρησιμοποιείται στην κλινική έρευνα (βλ. στάδια RCT στο πιο κάτω σχεδιάγραμμα 1). Τα βασικά στοιχεία αυτού του σχεδιασμού είναι:

- Κατάλληλες μετρήσεις αποτελέσματος.
- Επιλογή μιας ομάδας συμμετεχόντων που δεν θα εκτεθεί στην παρέμβαση (ομάδα ελέγχου) που έχει τα ίδια χαρακτηριστικά με την ομάδα που θα συμμετέχει στην παρέμβαση (ομάδα παρέμβασης).
- Τυχαία κατανομή των συμμετεχόντων στην ομάδα παρέμβασης και στην ομάδα ελέγχου.
- Τα δεδομένα συλλέγονται πριν από τη συμμετοχή στην παρέμβαση και κατά τη διάρκεια της συμμετοχής στην παρέμβαση για την ομάδα παρέμβασης και σε παρόμοιες χρονικές περιόδους για την ομάδα ελέγχου.
- Σαφής κατανόηση της έκθεσης / συμμετοχής στην παρέμβαση.

- Επαρκής και κατάλληλος χρόνος μετά τη συμμετοχή στην παρέμβαση για την εξαγωγή αποτελεσμάτων (π.χ. για την έναρξη της χρήσης ουσιών σε ηλικία 16 ετών).



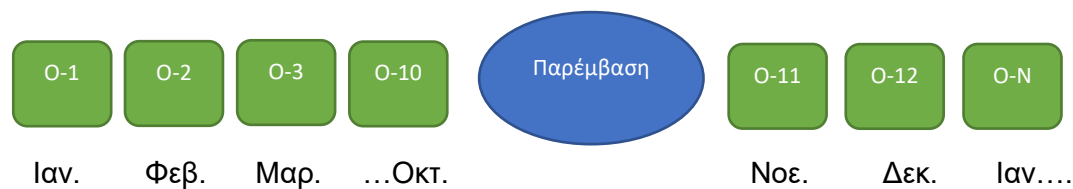
Τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των RCTs είναι τα εξής:

- Βοηθά στην επίδειξη σχέσης αιτίας και αποτελέσματος μεταξύ της εφαρμογής του προληπτικού προγράμματος και των αποτελεσμάτων.
- Η ερευνητική ομάδα μπορεί να εφαρμόσει, ή όχι, μία παρέμβαση με ακριβή τρόπο.
- Μειώνει ορισμένους τύπους προκαταλήψεων (bias) μέσω της τυχαίας κατανομής των συμμετεχόντων στην ομάδα παρέμβασης και στην ομάδα ελέγχου.
- Απαιτεί συχνά ένα μεγάλο δείγμα που θα μελετηθεί για μεγάλο χρονικό διάστημα, οπότεν έχει αυξημένο κόστος εφαρμογής και χρειάζεται πολύς χρόνος για την εξαγωγή συμπερασμάτων.
- Τα αποτελέσματα ενδέχεται να μην μιμούνται τις συνθήκες της «πραγματικότητας» που θα είχε εάν η παρέμβαση εφαρμοζόταν σε πραγματικές συνθήκες.
- Ενδεχομένως να υπάρχουν κάποιες κρυμμένες διαφορές μεταξύ των ομάδων που μελετήθηκαν, οι οποίες δεν λήφθηκαν υπόψη κατά τη διαδικασία κατανομής των συμμετεχόντων στις ομάδες.
- Δεν απαντά πάντα σε σημαντικές ερωτήσεις, όπως «τι δουλεύει;», «για ποιον;» και «υπό ποιες περιστάσεις;». Χρειάζονται άλλοι τύποι σχεδιασμού αξιολόγησης (π.χ. ποιοτικές μελέτες) για την απόκτηση αυτών των πληροφοριών.

4.2 Interrupted Time Series

Ένας εναλλακτικός σχεδιασμός αξιολόγησης που χρησιμοποιείται όταν είναι δύσκολο να υπάρξει σύγκριση ή μια ομάδα ελέγχου είναι η σειρά διακοπής του χρόνου (Σχήμα

2). Σε αυτό το σχεδιασμό, μπορούν να γίνουν μέχρι και 100 μετρήσεις, οι οποίες γίνονται πριν και μετά την παρέμβαση για τον πληθυσμό-στόχο. Αυτός ο τύπος σχεδιασμού χρησιμοποιήθηκε με επιτυχία για την αξιολόγηση της εισαγωγής των περιβαλλοντικών παρεμβάσεων πρόληψης. Για παράδειγμα, όταν το κράτος αποφασίσει να εισαγάγει έναν νέο φόρο κατανάλωσης για το αλκοόλ, δεν είναι δυνατή η κατανομή ατόμων του κοινού σε μια ομάδα παρέμβασης για τη λήψη της παρέμβασης ή όχι, όπως θα συνέβαινε με το RCT. Ωστόσο, η σειρά διακοπής του χρόνου επιτρέπει στον αξιολογητή να μελετήσει τις τάσεις και τα επιθυμητά αποτελέσματα πριν και μετά την εισαγωγή του νέου φόρου.

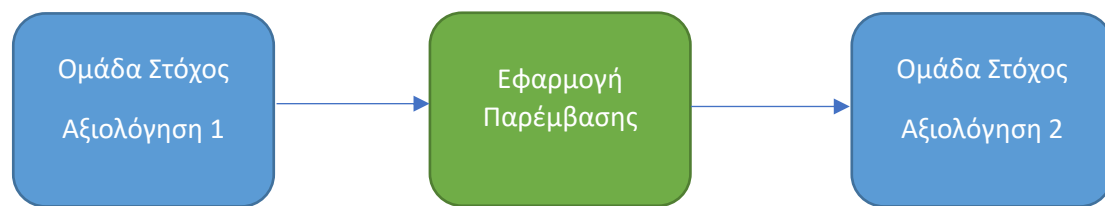


Τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των σειρών διακοπής του χρόνου είναι τα εξής:

- Είναι σχετικά εύκολες στη διεξαγωγή, ειδικά στις περιπτώσεις που τα δεδομένα ήδη συλλέγονται (π.χ. εκθέσεις Αστυνομίας, εισαγωγές στο νοσοκομείο).
- Με καλή ανάλυση μπορούν να αποκλειστούν προϋπάρχουσες και εποχιακές τάσεις που υπήρχαν πριν από την εισαγωγή της παρέμβασης (π.χ. αυξημένη κατανάλωση αλκοόλ κατά τη διάρκεια των διακοπών) ή αλλαγές στον ευρύτερο πληθυσμό (π.χ. μακροπρόθεσμη τάση μειωμένης κατανάλωσης αλκοόλ στο γενικό πληθυσμό).
- Δεν μπορούν να εξηγήσουν, αλλά ούτε μπορούν να αποκλείσουν πλήρως, την πιθανότητα άλλοι παράγοντες να ήταν υπεύθυνοι για τα ευρήματα, οι οποίοι εμφανίστηκαν την ίδια χρονική περίοδο με την εφαρμογή της παρέμβασης.
- Χρειάζεται πολύς χρόνος για να ληφθούν τα απαραίτητα δεδομένα για τη διεξαγωγή συμπερασμάτων.
- Η ερμηνεία των αποτελεσμάτων είναι μερικές φορές δύσκολη, αφού το επιθυμητό αποτέλεσμα εμφανίζεται σπάνια πριν από την εφαρμογή της παρέμβασης.

4.2 One group pre-post test

Η αξιολόγηση μιας ομάδας πριν και μετά από την εφαρμογή της παρέμβασης είναι ο πιο συχνός σχεδιασμός (Σχήμα 3). Πριν την εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης συλλέγονται τα δεδομένα από την ομάδα-στόχο, στη συνέχεια η ομάδα στόχος λαμβάνει την παρέμβαση και έπειτα συλλέγονται δεδομένα παρόμοια με αυτά που λήφθηκαν και πριν από την παρέμβαση. Η συλλογή δεδομένων μετά την εφαρμογή της παρέμβασης μπορεί να γίνει σε μία περίοδο είτε ακριβώς αμέσως μετά την παρέμβαση μέχρι και 1 έτος μετά τη λήξη της παρέμβασης.



Τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα αυτού του σχεδιασμού αξιολόγησης είναι τα εξής:

- Είναι εύκολο και γρήγορο να ολοκληρωθεί, συνήθως έχει μικρό κόστος και μπορεί να ενσωματωθεί στις δραστηριότητες παρακολούθησης του φορέα πρόληψης.
- Απλά εργαλεία όπως ερωτηματολόγια μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη συλλογή των δεδομένων.
- Μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να περιγράψει τι συμβαίνει σε μία συγκεκριμένη ομάδα όταν λαμβάνει μία παρέμβαση.
- Δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να αποδείξει σχέση αιτίας και αποτελέσματος.
- Μπορεί να δείξει μόνο βραχυπρόθεσμες αλλαγές.
- Δεν αποκλείει εναλλακτικές επεξηγήσεις για τις αλλαγές που ενδεχομένως να παρατηρήθηκαν.

Βιβλιογραφία

Brotherhood A, Sumnall H.R. (2013). European drug prevention quality standards: a quick guide.

EMCDDA (2012). Guidelines for the evaluation of drug prevention. EMCDDA Manuals (8).



ΑΡΧΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ
ΕΞΑΡΤΗΣΕΩΝ ΚΥΠΡΟΥ

EMCDDA (2019). European Prevention Curriculum: a handbook for decision-makers, opinion-makers and policy-makers in science-based prevention of substance use. Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Faggiano F. et al. (2014): EU-DAP trial

Kroger C., Winter H., Shaw R. (1997). Οδηγός για την Αξιολόγηση Παρεμβάσεων για την Πρόληψη Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών.